

ROLUL FORMATIV AL ȘAHULUI ÎN ÎNVAȚĂMÎNTUL PRIMAR ȘI PREȘCOLAR**Ion FOCȘA**, asistent universitar

Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, R. Moldova

Abstract: Shah plays a crucial role in creating the preconditions for sustainable human development and building a knowledge-based society. The quality of education largely determines the quality of life and create opportunities to realize full capabilities of each citizen.

Disciplina educațională ca șahul, oferă o posibilitate unică de sinteză: prin intermediul jocului dezvoltăm la copii toate calitățile și capacitățile necesare pentru dezvoltarea lor armonioasă. Oricine poate învăța să joace șah fără efecte negative, indiferent de vârstă, statutul social sau nivelul de dezvoltare intelectuală. Pornind de la posibilitățile și necesitățile specifice copiilor de diferite categorii de vârste, menționăm, că șahul reprezintă un mijloc eficient de dezvoltare intelectuală [4, 5].

Învățarea bazelor acestui joc dezvoltă la copii orientarea în plan, memoria, formarea capacităților analitico – sintetice, îi învață să compare, să generalizeze, să anticipeze rezultatele activității lor, astfel fiind cultivate asemenea calități importante ca: perseverența, diligența, încrederea în sine, răbdarea, ingeniozitatea etc. Învățarea șahului încă din grădiniță și clasele primare, îi va ajuta pe copii, în special pe cei din localitățile rurale, să-și dezvolte capacitățile analitice și psihice, să se mențină în acest sens la același nivel cu semenii lor de la oraș. Un rol deosebit îl are implementarea șahului în școlile rurale incomplete [3]. Acest joc deschide ample posibilități de creație, în mod deosebit, pentru copiii cu anumite dezabilități, inclusiv pentru cei afectați de diferite tulburări funcționale, precum și pentru cei retrași, necomunicativi de fire. Mai ales, că pentru predarea bazelor jocului de șah și învățarea acestuia de către copii nu este nevoie decât de o tablă (set) de șah și de un manual.

Instituțiile educaționale preșcolare și cele de clase primare au nevoie de disciplina șahul, deoarece aceasta va asigura învățarea prin intermediul acestui joc, va asigura dezvoltarea gândirii logice la copii, va ajuta copiii la crearea algoritmului propriu de luare a deciziilor, va educa responsabilitatea pentru deciziile adoptate și, totodată, va fi un joc intelectual. Fără șah nu ne putem imagina educația completă a capacităților intelectuale și ale memoriei [2].

Șahul – este mai mult decât un simplu joc. Este o distracție intelectuală cu câteva elemente creative și multă știință. Pentru munca intelectuală șahul înseamnă aceeași, ce înseamnă sport pentru dezvoltarea fizică: un sistem plăcut de exerciții și dezvoltarea unor capacități ale naturii umane. Este mai simplu să formezi o gândire logică și exactă prin intermediul jocului de șah,

decât prin utilizarea unei cărți de logică, însă elementele jocului nu trebuie confundate cu o distracție neserioasă. Jocul de șah este o excelentă școală a gândirii logice exacte. Șahul face parte din curricula școlară în peste 30 de țări de pe toate continentele [6].

În ultimele decenii în multe țări ale lumii s-au desfășurat studii și experimente care au demonstrat științific beneficiile pe care le aduce șahul în dezvoltarea personalității copiilor și tinerilor, cu rezultate concrete în îmbunătățirea performanțelor școlare. Jocul de șah are proprietăți cu impact important asupra educației tinerei generații: distractivă, intelectuală, sportivă, culturală, etică, estetică, instrumentală, emoțională, preventivă și de sănătate socială [1]. Jocul de șah se joacă între doi adversari, care mută piesele alternative pe o tablă pătrată numită „table de șah”. Partida este începută de jucătorul cu piesele albe. Un jucător este la mutare după ce adversarul sau și-a efectuat mutare [3].

Deschiderea

Primele 8-10 mutări reprezintă deschiderea, în timpul căreia fiecare jucător trebuie să urmărească dezvoltarea armonioasă și cât mai rapidă a pieselor sale pe cele mai bune poziții stânjenind cât mai mult realizarea aceluiași scop de către adversar. În deschidere piesele trebuie să ia parte tot timpul la lupta pentru stăpânirea centrului. Pionii trebuie astfel mutați încât să se obțină o structură a lor cât mai favorabilă și să se mențină cel puțin un pion în centru.

Nu este bine să mutați de mai multe ori cu aceeași piesă în deschidere. Faceți cât mai curând rocada aceasta întărind poziția regelui. Pionii care apără rocada nu trebuie mutați decât în caz de absolută nevoie. După dezvoltarea figurilor ușoare și efectuarea rocadei, urmează centralizarea turnurilor și introducerea în joc a damei. Dezvoltarea figurilor grele trebuie să se facă în așa fel încât, după aproximativ 10-12 mutări, turnurile și dama să poată fi translate pe verticalele centrale în vederea pregătirii atacului.

Fiecare deschidere are planurile sale strategice, structura caracteristică a pionilor, punctele tari și slabe. Jucătorii trebuie să cunoască și multitudinea de curse ce pot să apară în deschidere. Conform statisticilor, cea mai jucată deschidere este Partida Spaniolă, urmată de Apărarea Siciliană. Teoria deschiderilor este într-o permanentă transformare, viabilitatea unei variante la modă putând fi răsturnată de la un concurs la altul, datorită unui plan nou de joc sau a unei mutări mai greu de observat. La această dezvoltare a teoriei deschiderilor contribuie zi de zi toți marii maeștri care și experimentează pe viu cercetările din laboratorul propriu.

Jocul de mijloc -piatra de incercare

Șahiștii amatori nu știu ce este de făcut după faza de deschidere și, odată cu intrarea în faza jocului de mijloc, încep să facă multe mutări inutile, cum ar fi cele cu pionii marginali sau încep un atac fără șanse reale. La nivelul abordării jocului de mijloc, intervine marea deosebire dintre

jucătorii începători și cei avansați, cu experiența de joc. Analiza poziției nu poate să o facă decât un jucător cu un anumit nivel de cunoaștere teoretică și cu o bogată experiență competițională.

O apreciere cât mai corectă a poziției determină mutările cele mai potrivite momentului respective al partidei. Lupta cea mai aprigă într-o partidă de șah se duce tocmai în această fază, a jocului de mijloc, când, după circa 6-8 mutări trebuie să ne gândim la un plan concret de joc și să începem pregătirile pentru un atac combinativ, după ce obținem un centru solid în favoarea noastră sau, central să fie blocat.

A gândi concret, când abordăm o poziție, înseamnă a considera multilateral particularitățile poziției date și a le îmbina cu principiile generale valabile. Aprecierea corectă a poziției constituie atributul fundamental al forței de joc și, așa cum a afirmat fostul campion mondial Robert Fischer: „Secretul cel mare în șah este să nu faci niciodată o mutare până nu ai înțeles perfect poziția!”

Finalul

Un maestru trebuie să-și imagineze finalul spre care se va îndrepta partidă de șah, încă din „focul” jocului de mijloc. Primele principii ale tehnicii în jocul de final sînt: să gîndești după scheme tipice cunoscute și să nu te grăbești. În finaluri se manifestă, sub formă lor cea mai simplă, combinațiile dominate de elementul logic, datorită reducerii considerabile a numărului de posibilități imprevizibile. În timpul deschiderii și a mijlocului de partidă, apărarea regelui este o preocupare constantă. Ajuns în final regale se transformă într-o piesă ofensivă și de cea mai mare importanță. În general, regale trebuie să ocupe central tablei și aproape întotdeauna să se afle înaintea pionilor săi. Turnul trebuie însă, în general ținut în spatele pionului fie că este pion advers, fie că este pion propriu [2].

Este mai puțin cunoscut faptul că în final un turn plus perechea de nebuni sunt mai tari decât perechea de turnuri.

Referințe bibliografice:

1. ȘTEFANIU, C. *Problematika deschiderilor în șah*. Chișinău: Știința, 2010.
2. LEVENFIȘ, G. *Cartea șahistului începător*. Chișinău: Știința, 2009.
3. COADĂ, V. *Șahul*. Chișinău: Știința, 2012.
4. BOLOGAN, V.; KUCIUMOVA, E. *Jocul de șah*. Chișinău: Știința, 2007.
5. Voiculescu, F. *Incursiune în lumea șahului*. Ploiești, 1995.
6. Авербах, Т. *Путешествие в шахматное королевство*. Москва: Физкультура и спорт, 2006 .